

gua viva, ja es tracta de perjudicis privats, sovint tri-
vials o merament personals: «De muller bona, / la
que menys trona, / que menys lampega / —que menys
mou brega, / que menys *fa tala*: / qual és menys mala,
/ —/ com l'agre vi / és dit 'bon vi...' / , és dita bona!»,
JRoig (*Spill*, 6671); «oh tu, pastor, ab lo bestiar fas
tales --» (fas malbé la collita de camps), StVicentF
(*Serm.* III, 214.17).

Després la locució *fer tala* ha quedat només, o quasi
solament, en el llenguatge de les Illes i dels Piri-
neus: «La nit --- / és mans del brau y peus del fugi-
tiu: / encobridora vil, falsa trampista, / causadora
que vagen molts *ferit tala*, / ocultament tractant mal
al qui viu», Ant. de Verí, a. 1623 (MBover, *BiEscrBal.*
II, 496-III-3.3). «Pegaren üiada an es munt de doblers,
i varen veure que n'hi faltaven, i digueren: —Hi han
fet *tala* en aquest munt», rondalla de l'Arx. Ll. Salva-
dor (p. 204).

Restava viu a l'illa, almenys a la ruralia. Els pastors
de llana vigilien que no *facin tala* les ovelles (Manacor,
BDLC VII, 157); «és gran? —Es torrent de S'Estorell?
Fa tala» (en temps de pluges) Sineu (1964). Però
també el notem en les obres de MrnVayreda, fidel
espill del noble llenguatge de la Garrotxa: almenys en
s'hi fa tala en accs. com 'és mal fet, és una pena que
fa pietat': «—Qui són aquests companys? —féu ell,
interrompent-me. —Qui voleu que siguin? En Rafel
del Pedrals, en Pep del Serrat, l'Ibo... —En Rafel,
bo; en Pep també bo; en quant a l'Ibo... fins *s'hi fa*
tala que minyons com vosaltres aneu ab semblant se-
guici --» (*Puny.*, t. III, 81 (68)); «—És a dir —excla-
mà— que la Loreto *s'hi fa* menos *tala* que jo, per a
llessar-la en mans de qui, per endavant, s'posa qu'ha
d'esser un mal marit?» (*Sang Nova* v, § 11, 431).

A Castella es documenta des del S. x, en una escr.
en b.ll. de l'a. 972 en què el Comte Garcia Fernán-
dez concedeix «per omnes terminos plantare --- licen-
tiam habeant fratres de Ecclesia S. Petri --- [de Car-
deña, crec] ubi voluerint ligna *talare*, aut herbare ---»
on sembla ser 'fer destraleig d'arbres' sense voluntat
d'arruinar el país, però ja «nullus homo no *ls talasset*
lures messes ---» en una de l'Alt Aragó de 1111. Des-
prés n'hi ha testimonis de fi S. xv i en clàssics. No
abunden els testimonis de vida en gallego-portuguès,
si bé de tota manera hi trobem *talar* «destruir, arrui-
nar, queimar os campos, searas e plantações; as cida-
des, casas, como faz tal vez o inimigó» i altres cops
«derribar as árvores»: en aquella acc. ja a mj. S. xvi,
en aquesta ja a fi S. xv (Moraes), encara que la conser-
vació de la *-i-* intervocàlica el fa sospitós d'haver estat
manllevat del cast. o del baix llatí.

En les ll. romàniques de més a l'E. i NE. la dife-
rencia en vitalitat inicial sembla segur que és, en
canvi, si de cas, en sentit creixent. Car en la nostra
llengua es presenta a l'E. Mj. encara en d'altres accs.;
'fer manança': «ha *talats* e morts tants cavallers ro-
mans», AntCanals (*Scipió, NCl.*, p. 16); 'castrar rucs
d'abelles': «qui *tala* bucs / si d'ell [un drap mens-
truós] fum porta, / d'abelles morta / cau la mitat»,
JRoig (*Spill*, 9674).

En aquest mateix sentit és molt freqüent en llengua
d'oc, des de principis del segle XIII (Levy, *PSW* VIII,
16-17); encara que en ll. d'oc ha estat sovint confós
amb *talbar* 'tallar' (a causa de la grafia imperfecta de
molts mss., com ho fa Rayn., III, 4b, i el mateix Appel,
en el gloss. de la Crest.), no hi ha dubte, en un bon
nombre de casos, que es tracta de *talar*, amb *-i-* no pa-
latal, segons rima, o bé pel context o definició, que
indica 'devastar'.

En part es tracta de textos llenguadocians del S. (on
podríem sospitar mera prolongació de l'àrea catalana).
Així en Bernart de Rovenac, trobador que era de
l'Aude (i de molt a prop del Capcir): «e vey *talar* ortz
e vinhas e blatz»; i en un passatge de la *Crozada*:
«qui que-s perga en la gata, vos hi gazanaharetz: / sap-
chàs quez ela-us salva las vinhas e-ls bladetz, / que
mentre que la gaitan, lo *talar* no lor letz» (text tolosà,
v. 8145, Appel, 291, si bé set versos més avall *talans*
s'ha d'entendre 'tallants' segons el context). Però la
rima no ens deixa dubte en un text nòrdic, per bé que
llenguadocià, com *Flamenca* «mas una paor i a mala /
que joi d'amor destrui e *tala*»; i semblantment en els
Auzels Cassadors del roergat Daudè de Pradas (rima
amb *ala*) i en les tolosanes *Joyas del Gay Saber* (rima
amb *escala*); en fi, el *Donatz Proensals* (c. 1240) defi-
neix *talar* com «vastare» i «devastare»: ara bé aquest
gloss. d'Uc Faidit presenta trets del Baix Roine o del
llgd. extrem SE. (veg.-ne algun més en *PSW* VIII, 17).

Altrament és mot estrany a les altres llengües ro-
màniques, per bé que l'àrea occitana del mot sobreix
fins al Berry, Lió i el Franc Comtat (Diez, *Wb.*, 490;
REW, 8544a).

Per raons fonètiques evidentment s'ha de separar
de la família de TALLAR. Però en tot cas el mot és
freqüent en el baix llatí del Migdia de França, almenys
des del S. XII i ja ben abans el trobem en lleis bàrba-
res (que corresponen molt més al Nord que al Sud de
França): de fet el trobem en les *Leges Alamannorum*
i en la *Lex Ripuaria*, les parts més antigues de les
quals es remunten fins al S. VII; i segons Baist figura
també en Fredegari, autor netament franc, merovingi,
del S. VI (*RFgn.* x, 898; cf. Haag, *ZRPb.* xxv, 835ss.).

Ara bé en aqueixos textos, i encara en uns Estatuts
de Tolosa, de 1181 (Du C.), *talare* significa 'robar, sa-
quejar', cosa que coincideix perfectament amb el sen-
tit de l'a.-al. ant. *zálôn* «diripere» (Graff, *Althochd.*
Wb. v, 655; Schade, *Vgl. Germ. Wb.*, s. v.). Aquest
mot sembla ser derivat de l'a.-al. ant. *zála* 'perill, per-
dició' (cf. esc. ant. *tâl* 'engany, astúcia', 'perjudici', i
ags. *tálu* 'calúnnia'). Per a l'etimologia indoeuropea
veg. Fick, *Vgl. Wb.* I, 456; *Bezzzenbergers Beitrüge*
II, 209; Pedersen, *ZVglSprfg.* xxxix, 372. Però no té
correspondència coneguda i precisa en altra llengua
germànica que l'alt-alemany antic. Essent així, i te-
nint en compte la seva absència quasi completa en el
territori pròpiament francès,¹ és de creure que *talar*
és un dels mots transmesos a la Romània pels auxiliars
germànics de l'exèrcit romà, que en majoria pertanyien
als elements meridionals de les tribus germàniques oc-
cidentals; estem, doncs, en presència d'un cas sem-